

6.2.2 Sledovanie osôb a vecí

Na samotné vymedzenie pojmu „sledovanie“ existuje viacero definícií, ktoré boli publikované domácimi aj zahraničnými autormi. Môžeme konštatovať, že obsahovo sú rôzne. Ako príklady uvádzame niektoré definície, ktoré boli publikované vo vedeckej monografii venujúcej sa výskumu sledovania v bezpečnostných činnostiach.¹¹⁵

Sledovanie osôb, udalostí a vecí je prostriedkom OPČ, ktorý spočíva v časovo vymedzenom spôsobe získavania informácií k osobám, veciam (priestorovým objektom a priestorom) a dejom, ktoré sú predmetom operatívneho záujmu, tajným pozorovaním na miestach verejnosti prístupných za účelom odhalenia trestnej činnosti, zisťovania páchatelov, dokumentovania dôležitých informácií a podľa okolností aj na zabezpečenie nevyhnutných dôkazov pre trestné konanie a predchádzanie a zabránenie trestnej činnosti.¹¹⁶

Iné vymedzenie je v definícii, ktorá charakterizuje sledovanie ako špecifický nástroj systému OPČ, ktorý ako prostriedok OPČ pre potreby plnenia úloh Policajného zboru a zákona o trestnom konaní súdnom realizujú pozorovaním na verejnosti prístupných miestach určené logistické pracoviská Policajného zboru podľa požiadaviek operatívnych zložiek určených služieb Policajného zboru.¹¹⁷

Jednoduchšou formuláciou je vymedzené sledovanie v zahraničnej literatúre, kde je sledovanie definované ako utajené a pokračujúce pozorovanie osôb, miest a vecí na získanie informácií týkajúcich sa aktivít a identity jednotlivcov.

Za ucelenú definíciu možno považovať pojem, ktorý charakterizuje **sledovanie** ako nástroj OPČ alebo spravodajskej činnosti **realizovaný všetkými formami pozorovania** osobitnou bezpečnostnou službou, útvaram alebo skupinou špeciálne pripravených operatívnych alebo spravodajských pracovníkov, **slúžiaci najmä na získavanie a dokumentovanie dôležitých informácií** alebo dôkazov súvisiacich s úmyselnou trestnou činnosťou a zisťovaním jej páchatelov, kontrolou vymedzeného okruhu osôb, vecí a udalostí a ich okolia, správania sa, pohybu a činností pri plnení bezpečnostných úloh.¹¹⁸

¹¹⁵ METEŇKO, J. *Sledovanie v bezpečnostných činnostiach*. Bratislava : Akadémia PZ v Bratislave, 2002.

¹¹⁶ Tamže, s. 87.

¹¹⁷ Tamže, s. 84.

¹¹⁸ ĎURČO a kol. *Bezpečnostnoprávna terminológia*. Bratislava : Akadémia PZ v Bratislave, 2007, s. 138.

Sledovanie osôb a vecí je procesuálnou činnosťou, ktorá je vykonávaná najmä utajeným spôsobom, preto je potrebné pri jej realizácii dodržiavať určité zásady, a to:

- konšpiratívnosť,
- operatívnosť sledovania,
- neočakávanosť,
- aktívnosť sledovania,
- hodnovernosť a úplnosť informácií získaných sledovaním,
- súčinnosť pri sledovaní.

V zákone č. 46/1993 Z. z. o SIS, v zákone č. 198/1994 Z. z. o Vojenskom spravodajstve, v zákone o finančnej správe, v zákone o ZVJS, v zákone o Policajnom zbore je oblasť sledovania upravená veľmi stroho. Rieši len otázky rozsahu pôsobnosti orgánov štátnej moci a kto rozhoduje o použití útvarov sledovania. Všetky ostatné podstatné otázky si však uvedené orgány štátnej moci riešia vo svojich podzákonných normách, ktoré majú určitý stupeň utajenia.

Sledovanie ako „špecifický prostriedok“ získavania informácií sa však využívalo aj v predchádzajúcom období a bolo podrobne upravované v smerniciach, ktoré boli odtajnené a uverejnené aj knižne.¹¹⁹ Autori, okrem iného, zverejnili aj formy a metódy sledovania, organizáciu a riadenie sledovania osôb a vecí. V uvedenej monografii sa ako **formy sledovania** uvádzajú:

- tajné sledovanie,
- otvorené sledovanie.

Pri sledovaní sa využívajú rozličné spôsoby a metodické postupy. Súhrn použitých spôsobov a metodických postupov predstavuje taktiku sledovania. Pri sledovaní osôb a vecí sú v predmetnej publikácii charakterizované dve základné metódy sledovania, a to:

- metóda sprievodného sledovania,
- metóda predsunutého sledovania.

Metóda sprievodného sledovania predstavuje kontrolu činnosti objektu pri pohybe za ním. Sprievodné sledovanie je v podstate klasický spôsob sledovania, keď pracovníci útvaru sledovania zisťujú činnosť sledovaného objektu,

¹¹⁹ KOLEKTÍV AUTOROV. *Encyklopédia špionáže, ze zákulisí tajných služieb, zejména štátni bezpečnosti*. Praha : LIBRI, 1993, s. 400 – 402.

ktorá je z operatívneho hľadiska zaujímavá. Sprievodné sledovanie sa používa najmä vtedy, ak nie je vopred známy smer pohybu objektu. Pracovníci útvaru sledovania sú objektom v podstate vedení a nemôžu byť dodatočne pripravení na riešenie zložitých situácií, ktoré im môže objekt náhodne a niekedy aj plánuvite vytvárať. Metódy sprievodného sledovania sa ďalej klasifikujú na čiastkové metódy:

- sledovanie reťazou,
- sledovanie vidlicou,
- paralelné sledovanie,
- sledovanie obklúčením.

Stručne možno jednotlivé metódy sledovania charakterizovať nasledovne:¹²⁰

Sledovanie reťazou sa realizuje pri sledovaní autom alebo peši, pri pohybe objektu sledovania po priamej a prehľadnej trase, v málo frekventovanom prostredí. Prvý pracovník útvaru sledovania sa pohybuje za objektom, ostatní sú rozmiestnení v reťazi za ním. Vzdialenosť medzi objektom sledovania a prvým pracovníkom útvaru sledovania, ako aj ďalšími pracovníkmi sa mení podľa situácie a prostredia, v ktorom sa sledovanie vykonáva.

Sledovanie vidlicou sa realizuje len pri pešom sledovaní najmä v mestách. Prvý pracovník útvaru sledovania sa pohybuje za objektom v takej vzdialenosti, aby mal neustály kontakt s objektom sledovania a kontrolu nad jeho pohybom. Druhý pracovník útvaru sledovania sa na náprotivnej strane chodníka pohybuje tak, aby sa predsunoval pred objekt sledovania a po jeho odbočení do priečneho smeru preberá povinnosti prvého pracovníka útvaru sledovania do toho času, kedy tento dosiahne rozhranie odbočenia. Tretí a ďalší pracovníci útvaru sledovania sa pohybujú za prvým pracovníkom útvaru sledovania. Takýto postup zaisťuje systematickú kontrolu objektu.

Paralelné sledovanie sa používa pri sledovaní autom alebo peši, na miestach s hustou sieťou ulíc, ktoré vyúsťujú spravidla na hlavnú komunikáciu. Jeden alebo dvaja pracovníci útvaru sledovania sa pohybujú priamo za objektom, zostávajúci sa pohybujú na súbežných uliciach a preberajú objekt sledovania pod kontrolu v prípade jeho odbočenia.

¹²⁰ KOLEKTÍV AUTOROV. *Encyklopédia špionáže, ze zákulisí tajných služieb, zejména státní bezpečnosti*. Praha : LIBRI, 1993, s. 400 – 402.

Sledovanie obkľúčením sa používa na miestach, kde je sústredené veľké množstvo ľudí (masové zhromaždenia, športové akcie a pod.). V takomto prípade sa pracovníci útvaru sledovania približujú do tesnej blízkosti objektu. V prehľadnom prostredí (v parkoch) pracovníci útvaru sledovania sú vo väčšej vzdialenosti od objektu a pokrývajú možné odchody objektu z tohto priestoru, čím zabraňujú novej strate objektu sledovania. Podstata tejto metódy sledovania spočíva v tom, že pracovníci útvaru sledovania obklopujú objekt tak, že sa pohybujú nielen za ním, ale aj po ľavej a pravej strane. Približovanie k objektu prispôsobujú podľa momentálnej situácie v mieste sledovania.

Metóda predsunutého sledovania spočíva v predsunutí potrebného počtu pracovníkov útvaru sledovania pred objekt. Počet predsunutých pracovníkov je závislý od charakteru objektu a priestoru, v ktorom sa pohybuje. V zásade ide buď o predsunutie jedného pracovníka s úlohou kontrolovať nebezpečné miesto, alebo o predsunutie určitej časti sledovacej skupiny do priestoru predpokladanej cesty objektu. Pri predsunutí pracovníkov útvaru sledovania pred objekt sa riadia logickými predpokladmi budúcej cesty sledovaného. Smer ďalšieho pohybu objektu je možné vyvodiť z trasy, ktorú objekt už prešiel. Ďalším predpokladom pre smer predsunutia pracovníkov sú poznatky získané analýzou predchádzajúceho sledovania alebo sa dopredu pozná smer cesty pohybu objektu.

Pod pojmom „predsunté sledovanie“ teda rozumieme kontrolu činnosti objektu predsunutými pracovníkmi útvaru sledovania v predpokladanom smere jeho pohybu. Predsunté sledovanie sa uskutočňuje týmito čiastkovými metódami:

- trasové sledovanie,
- etapové sledovanie,
- priestorové sledovanie.

Jednotlivé metódy predsunutého sledovania možno charakterizovať takto:¹²¹

Trasové sledovanie je čiastkovou metódou predsunutého sledovania a využíva sa hlavne v prípadoch, keď je pracovníkom útvaru sledovania známy cieľ cesty objektu a tiež trasa, po ktorej objekt pôjde. Podstata tejto metódy spočíva v tom, že pracovníci útvaru sledovania obsadzujú dopredu určené miesta na

¹²¹ KOLEKTÍV AUTOROV. *Encyklopédia špionáže, ze zákulisí tajných služieb, zejména státni bezpečnosti*. Praha : LIBRI, 1993, s. 400 – 402.

trase, kde sa predpokladá, že by objekt mohol zmeniť smer cesty, ako sú hlavné križovatky ulíc a pod. Rovnako sa obsadzujú dopredu miesta, kde by mohol uskutočniť operatívny úkon, a iné miesta, kde sa už objekt skôr zdržoval.

Etapové sledovanie sa používa pri pravidelných cestách objektu po známych trasách, keď je pracovníkom útvaru sledovania vopred známe, že určité úseky len prechádza. V takomto prípade sú sledovači rozmiestnení len v určitom úseku. Rovnako sa stanoví, v ktorom úseku bude objekt pod kontrolou. Trasa predpokladaného pohybu objektu sa v podstate rozdelí na úseky s konkrétnym určením.

Priestorové sledovanie sa používa v mestách na málo frekventovaných miestach, historických častiach mesta, kde použitie inej metódy sledovania nie je možné. V danom prípade sú sledovači rozmiestnení do presne vymedzených zón, kde buď z pevných, alebo pohyblivých oporných bodov dopredu očakávajú príchod alebo prízjazd objektu, sledujú ho v určitom úseku a odovzdávajú ho na sledovanie ďalšej skupine. Pri pohybe objektu mimo mesta sú pracovníci útvaru sledovania rozmiestnení tak, aby vizuálne dokumentovali činnosť objektu.

V praxi sa predsunuté aj sprievodné sledovanie používa vhodnou kombináciou viacerých metód sledovania, aby sa zabezpečila dôsledná kontrola nad činnosťou objektu.

6.2.3 Informačno-technické prostriedky

Za špecifické prostriedky je v súčasnosti v platnej právnej úprave možné považovať aj **ITP**, ktorých používanie je upravené samostatným zákonom o ochrane pred odpočúvaním.

Informačno-technické prostriedky sú v tomto zákone definované ako najmä elektrotechnické, rádiatechnické, fototechnické, optické, mechanické, chemické a iné technické prostriedky a zariadenia alebo ich súbory používané utajovaným spôsobom pri:

- vyhľadávaní, otváraní, skúmaní a vyhodnocovaní poštových zásielok a iných dopravných zásielok,
- odpočúvaní a zaznamenávaní telekomunikačných činností,
- vyhotovovaní a využívaní obrazových, zvukových alebo iných záznamov.¹²²

¹²² Zákon o ochrane pred odpočúvaním.

Zákon o ochrane pred odpočúvaním určuje podmienky, za akých je možné ITP využívať.¹²³ Pri odpočúvaní a zaznamenávaní telekomunikačnej služby sa môže použiť len taký ITP, ktorý umožní okamžite identifikovať koncové telekomunikačné zariadenie, ktoré bolo použité na odpočúvanie a zaznamenávanie telekomunikačnej služby, ktorý neumožní vymazanie údajov identifikujúcich toto zariadenie a ktorý neumožňuje vymazanie času odpočúvania a zaznamenávania telekomunikačnej služby.

Informačno-technické prostriedky možno použiť iba vtedy, ak je to v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na zabezpečenie bezpečnosti štátu, obrany štátu, predchádzanie a objasňovanie trestnej činnosti alebo na ochranu práv a slobôd iných. Použitím ITP sa môže základné právo alebo sloboda obmedziť len v nevyhnutnom rozsahu a nie dlhšie, ako je to nevyhnutné na dosiahnutie zákonom uznaného cieľa, na ktorý slúži. Údaje získané ITP možno použiť výlučne na dosiahnutie účelu pri plnení úloh štátu a iba na základe predchádzajúceho písomného súhlasu zákonného sudcu (ďalej len „súhlas“) len na nevyhnutný čas, **najdlhšie však na šesť mesiacov**. Lehota začína plynúť dňom udelenia súhlasu. Ak je nevyhnutné použiť naraz alebo následne niekoľko druhov ITP, každý z nich možno použiť len v rozsahu výslovne udeleného súhlasu. Ak sa má ITP použiť v miestach, ktoré nie sú verejne prístupné, zákonný sudca rozhodne aj o tom, či sa súhlas vzťahuje aj na vstup na tieto miesta. Zákonný sudca, ktorý dal súhlas na použitie ITP, môže na základe novej žiadosti dobu použitia **predĺžiť**, zakaždým však **najviac o ďalších šesť mesiacov**, ktoré začnú plynúť dňom udelenia ďalšieho súhlasu (ďalej aj „ďalší súhlas“). Ďalší súhlas sa musí udeliť v písomnej forme, najneskôr v posledný deň plynutia lehoty.

Žiadosť o použitie ITP sa predkladá písomne príslušnému súdu a musí obsahovať:

- druh ITP, ktorý sa má použiť, miesto jeho použitia, navrhovaný čas trvania jeho použitia, údaje o osobe, voči ktorej sa má tento prostriedok použiť,
- informácie o predchádzajúcom neúčinnom alebo podstatne sťaženom odhaľovaní a dokumentovaní činnosti, pre ktorú sa podáva žiadosť,
- dôvody na použitie ITP.

Súd nesmie rozhodnúť o žiadosti, ktorá nemá zákonom ustanovené náležitosti, a takúto žiadosť vráti žiadateľovi. Zákonný sudca, ktorý dal súhlas na

¹²³ Zákon o ochrane pred odpočúvaním.

použitie ITP, je povinný sústavne skúmať trvanie dôvodov ich použitia. Ak dôvody pominuli, je povinný bezodkladne rozhodnúť o ukončení ich používania.¹²⁴

Policajný zbor vo výnimočnom prípade (ak existuje dôvodné podozrenie z páchania trestného činu, pri ktorom možno použiť ITP na plnenie úloh Policajného zboru, vec neznesie odklad a súhlas zákonného sudcu nemožno vopred získať) môže ITP použiť **aj bez predchádzajúceho súhlasu**. Policajný zbor je povinný **oznámiť začatie použitia** ITP zákonnému sudcovi **do jednej hodiny od začatia** použitia ITP a predložiť **zákonnému sudcovi žiadosť** podľa § 4 ods. 3 zákona o ochrane pred odpočúvaním **do šiestich hodín od začatia** použitia ITP; žiadosť musí obsahovať aj čas začatia použitia ITP. Ak Policajný zbor nedostane dodatočný písomný súhlas zákonného sudcu **do dvanásť hodín** od začiatku použitia ITP, alebo ak zákonný sudca nevyhovie žiadosti o dodatočný súhlas, jeho použitie sa bezodkladne skončí. Takto získané informácie nesmú byť použité a musia byť bezodkladne zničené, o čom orgán štátu, ktorý ich zničil, bezodkladne písomne informuje zákonného sudcu.¹²⁵

Orgán štátu je povinný v priebehu použitia ITP sústavne skúmať, či trvajú dôvody ich použitia. Ak tieto dôvody pominuli, je povinný použitie ITP okamžite skončiť. O skončení použitia ITP je orgán štátu povinný informovať zákonného sudcu, ktorý je oprávnený rozhodnúť o súhlase podľa § 4 zákona o ochrane pred odpočúvaním. Orgán štátu vedie prehľad o počtoch vydaných súhlasov a odmietnutých žiadosiach, pričom zodpovedá za jeho úplnosť.¹²⁶

Kópiu zvukového, obrazového alebo zvukovo-obrazového záznamu (ďalej len „záznam“), ktorý bol vyhotovený použitím ITP, možno postúpiť len vecne a miestne príslušnému štátnemu orgánu, ak záznam môže byť dôkazom v konaní vedenom pred príslušným štátnym orgánom v medziach jeho zákonom ustanovenej právomoci. Vecne a miestne príslušný štátny orgán, ktorému bol záznam postúpený, nesmie vyhotoviť kópiu záznamu ani záznam alebo jeho prepis poskytnúť na nahliadnutie či skopírovanie inej osobe, inému štátnemu orgánu alebo orgánu územnej samosprávy, alebo inej samosprávy. Ak sa majú informácie získané použitím ITP použiť ako dôkaz v trestnom konaní, vyhotoví orgán štátu písomný záznam s uvedením údajov o mieste, čase a zákonnosti

¹²⁴ Ustanovenie § 4 zákona o ochrane pred odpočúvaním.

¹²⁵ Ustanovenie § 5 zákona o ochrane pred odpočúvaním.

¹²⁶ Ustanovenie § 6 zákona o ochrane pred odpočúvaním.

použitia ITP; k písomnému záznamu orgán štátu priloží záznam a jeho doslovný prepis.

Informácie získané použitím ITP, ktoré sa nevzťahujú na dôvody jeho použitia uvedeného v žiadosti, sa môžu použiť ako dôkaz v trestnom konaní, len ak sa týkajú trestnej činnosti, v súvislosti s ktorou možno použiť ITP.

Ak sa ITP použil v rozpore s týmto zákonom, záznam získaný pri takom použití alebo akýkoľvek iný výsledok nezákonného použitia ITP nijaký štátny orgán ani iný orgán verejnej moci nesmie použiť ako dôkaz, ani uznať za dôkaz, okrem trestného alebo disciplinárneho konania proti osobe, ktorá záznam nezákonne vyhotovila alebo dala príkaz na jeho vyhotovenie. Nezákonne získaný záznam alebo iný výsledok sa musí zničiť v prítomnosti zákonného sudcu príslušného na vydanie povolenia do 24 hodín od protiprávneho použitia ITP. Ak sa pri použití ITP vyhotovil záznam a neskôr sa nezistili skutočnosti významné na dosiahnutie zákonom ustanoveného účelu použitia ITP, orgán štátu, ktorý záznam vyhotovil, je povinný bezodkladne záznam zničiť. O zničení záznamu alebo iného výsledku sa vyhotoví písomná zápisnica. Záznam alebo iný výsledok použitia ITP sa pred zničením nesmie skopírovať ani prepísať do písomnej alebo akejkoľvek inej podoby.¹²⁷

Národná rada Slovenskej republiky na uplatnenie svojej ústavnej pôsobnosti kontrolovať dodržiavanie zákonov dva razy ročne v pléne prerokováva správu výboru povereného kontrolovaním použitia ITP o stave ich použitia. Súčasťou správy predkladanej plénu musí byť každý zistený prípad nezákonného použitia ITP vrátane informácie o zodpovednosti osôb.

V tejto kapitole približujeme súčasnú zákonnú úpravu „špecifických prostriedkov“, ktorú môžu využívať policajti realizujúci NMKS v Slovenskej republike. Pri zavádzaní ECIM do policajnej praxe v iných členských krajinách EÚ budú značné odlišnosti práve v zákonných úpravách „špecifických prostriedkov“, ktoré budú môcť policajti využívať na získavanie informácií, najmä kriminálnych informácií. Pre ilustráciu uvedieme, aké zákonné možnosti majú policajti v Českej republike a ako sú klasifikované a definované „špecifické prostriedky“. V podmienkach Českej republiky sú špecifické prostriedky, rovnako ako v Slovenskej republike, upravené vo viacerých zákonoch. Možno konštatovať, že využívanie špecifických prostriedkov je upravené pre každý oprávnený subjekt v osobitnom právnom predpise, no existuje aj spoločná právna úprava,

¹²⁷ Ustanovenie § 7 zákona o ochrane pred odpočúvaním.

ktorá upravuje využitie vybraných špecifických prostriedkov oprávnenými subjektmi pre účely trestného konania. Tento spoločný postup je vymedzený v ustanoveniach Trestného poriadku ČR. Trestný poriadok ČR využíva na označenie špecifických prostriedkov pojem „**operatívno pátracie prostriedky**“. Použitie týchto prostriedkov má subsidiárny charakter, čo znamená, že ich možno použiť iba vtedy, ak dosiahnutie účelu nie je možné iným spôsobom, alebo jeho dosiahnutie bez využitia týchto prostriedkov by bolo významne sťažené. Trestný poriadok ČR vymedzuje aj okruh subjektov, ktoré ich môžu v trestnom konaní pre úmyselný trestný čin využívať. Týmito subjektmi sú:

- policajný orgán poverený príslušným ministrom,
- útvar Polície Českej republiky poverený policajným prezidentom,
- Generálna inšpekcia bezpečnostných zborov poverená jej riaditeľom,
- útvar Bezpečnostnej informačnej služby poverený jej riaditeľom,
- útvar Úradu pre zahraničné styky a informácie poverený jeho riaditeľom.

Podľa Trestného poriadku ČR sa operatívno-pátracími prostriedkami rozumejú:

- predstieraný prevod,
- sledovanie osôb a vecí,
- použitie agenta.

Predstieraným prevodom sa rozumie predstieranie kúpy, predaja alebo iného spôsobu prevodu predmetu plnenia vrátane prevodu vecí, k držaniu ktorej je potrebné zvláštne povolenie, jej držanie je zakázané, ktorá pochádza z trestného činu alebo ktorá je k spáchaniu trestného činu určená.

Sledovaním osôb a vecí sa rozumie získavanie poznatkov o osobách a veciach realizované utajovaným spôsobom technickými alebo inými prostriedkami. Ak majú byť v súvislosti so sledovaním vyhotovované obrazové, zvukové alebo iné záznamy, je možné takéto sledovanie vykonať výhradne so súhlasom prokurátora (štátneho zástupcu). Ak sa sledovaním zasahuje do nedotknuteľnosti obydlia, listového tajomstva alebo je zisťovaný obsah iných písomností a záznamov uchovávaných v súkromí za použitia technických prostriedkov, je možné takéto sledovanie realizovať iba na základe predchádzajúceho povolenia sudcu. Pri vstupe do obydlia môžu byť vykonávané výhradne úkony súvisiace s umiestnením technických prostriedkov. Podrobnosti sledovania osôb a vecí určuje zákon.